

Retrovisor

El fons patrimonial de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola:
una aproximació a la gestió de les col·leccions i els serveis

El fons patrimonial de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola: una aproximació a la gestió de les col·leccions i els serveis

Míriam OVIEDO SÁNCHEZ

Bibliotecària, Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola
moviedo@gencat.cat

Article rebut el març de 2018; revisat l'abril de 2018.

Resum: S'explica la col·lecció patrimonial de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. Es parteix dels orígens de la biblioteca per a poder explicar i entendre com s'ha format la col·lecció. Tot seguit, s'exposen les tasques que actualment es porten a terme: les pautes de conservació; la política de col·lecció; la digitalització; el projecte actual d'autogestió amb Calaix; i els serveis a l'usuari, amb les visites de patrimoni, els tallers escolars, i el grup de voluntariat per a la neteja i preservació de col·leccions. Amb aquest article es vol posar de manifest la importància del patrimoni a les biblioteques públiques i la necessitat del treball en equip per a elaborar projectes comuns i de futur.

Paraules clau: Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola, biblioteques públiques, fons antic i patrimonial, biblioteca digital, preservació, voluntariat cultural.

El fondo patrimonial de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola: una aproximación a la gestión de sus colecciones y servicios

Resumen: Se explica la colección patrimonial de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. Se parte de los orígenes de la biblioteca para poder explicar y entender cómo se ha formado la colección. A continuación, se exponen los trabajos que actualmente se están llevando a cabo: las pautas de conservación; la política de colección; la digitalización; el proyecto actual de autogestión con Calaix; los servicios para el usuario, con las visitas de patrimonio, los talleres escolares, y el grupo de voluntariado para la limpieza y preservación de colecciones. Este artículo intenta poner en valor el patrimonio en las bibliotecas públicas y el trabajo en equipo para elaborar proyectos comunes y de futuro.

Palabras clave: Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola, bibliotecas públicas, fondo antiguo y patrimonial, biblioteca digital, preservación, voluntariado cultural.

The heritage collection of the Public Library of Girona Carles Rahola: an approach to the management of its collection and its services

Abstract: An explanation of the heritage collection of the Public Library of Girona Carles Rahola. It begins with a description of the library's origins, so that the reader can understand how the collection was formed. This introduction is followed by an overview of the ongoing work: preservation guidelines, collection policy, digitization, the current self-management project with Calaix, user services, heritage tours, school workshops and volunteer groups for cleaning and preserving collections. The purpose of the article is the importance of emphasising the value of public libraries and the need for teamwork in developing common and forward-looking projects.

Key words: Public Library of Girona Carles Rahola, public libraries, heritage, digital library, preservation, cultural volunteers.

Introducció

El 2018 és una data especial per a la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola. Enguany se celebren els 170 anys de la seva obertura al bell mig del centre històric de la ciutat i en unes circumstàncies del tot diferents de les actuals. Aquesta celebració ens anima a explicar i fer conèixer la història d'una de les biblioteques públiques amb més trajectòria i singularitat de Catalunya.

La Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola (BCR), abans coneguda amb el nom de Biblioteca Pública de Girona, Biblioteca Provincial o, popularment, per la seva ubicació a l'antic hospici, Biblioteca Lorenzana, és una de les biblioteques públiques de la ciutat de Girona. És de titularitat estatal,¹ està gestionada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i forma part del Sistema de Lectura Pública. D'ençà del 1958, amb l'entrada en vigor de la Llei del dipòsit legal, és la receptora de tota la producció impresa de les comarques gironines.

Va ser fundada l'any 1848 arran de les desamortitzacions dels béns eclesiàstics del ministre Juan Álvarez Mendizábal, fruit de la supressió dels ordes religiosos (1836-1851).

La col·lecció antiga de la biblioteca és considerada bé d'interès cultural i està protegida per la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, i per la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català. En aquests moments, la BCR és una de les biblioteques públiques amb fons patrimonials de Catalunya.

Actualment, amb les principals col·leccions patrimonials de la ciutat de Girona, com les eclesiàstiques —Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona i Arxiu de la Catedral—,

Fotografia: ©Marc Torra

Figura 1. Façana principal de la BCR.

els fons de l'Arxiu Històric, l'Arxiu Municipal, o la Biblioteca Universitària, el fons antic de la Biblioteca Carles Rahola és considerat un important conjunt documental.

La BCR disposa d'un fons amb prop de 300.000 documents, dels quals més de 30.000 formen la Col·lecció Patrimonial (CP). Sens dubte, aquest és un element diferenciador respecte a la majoria de biblioteques públiques, que aporta un tipus d'usuaris, necessitats i serveis molt concrets, a més del públic habitual. Amb tot, i tenint assumit el rigor d'aquest tipus de fons, la CP està totalment integrada a l'engranatge de la biblioteca i ha esdevingut un element clau que aporta valor afegit als objectius generals del centre.

A l'anterior seu (Casa de Cultura de Girona, 1951-2014), tant els fons patrimonials com la totalitat de serveis estaven molt limitats per la manca d'espai i les barres arquitectòniques de l'antic edifici. Un fet cabdal en la nova definició de la CP va ser el trasllat a les noves instal·lacions. Amb Lourdes Reyes² al capdavant, el 2014 la Biblioteca va passar a ubicar-se a l'edifici actual,³ en un nou equipament dotat d'uns espais i d'unes condicions pensats expressament per a l'emmagatzeme-

1. Bibliotecas Públicas del Estado, <<https://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/bibliotecas/portada.html>> [Consulta: 29/03/2018].
2. Lourdes Reyes Camps (Barcelona, 1961), directora de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola (2012-2017), <https://ca.wikipedia.org/wiki/Lourdes_Reyes_i_Camps> [Consulta: 29/03/2018].
3. «La nova Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola obrirà portes dimarts 23 de desembre» [en línia]. Generalitat de Catalunya, 19/12/2014. <http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/AppJava/cultura/notapremasaww/278524/ca/nova-biblioteca-publica-girona-carles-rahola-obrira-portes-dimarts-23-desembre.do> [Consulta: 29/03/2018].

matge de les col·leccions més antigues i, alhora, amb capacitat per a oferir uns serveis de consulta i difusió adequats. En definitiva, a partir d'aquell moment es van poder integrar temes clau com: seguretat, conservació, difusió i accés.

Per a la definició de la política de col·lecció i del manual de procediments del fons patrimonial, la BCR té com a referent la Biblioteca Nacional de Catalunya: primer, perquè en comparteix dependència administrativa —ambdues biblioteques depenen del Departament de Cultura de la Generalitat—, i segon, perquè és la biblioteca patrimonial de referència a Catalunya. També s'ha tingut en compte l'experiència i la trajectòria consolidada d'altres centres capdavaners, com la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès, biblioteques universitàries amb fons patrimonials de Catalunya, o exemples d'altres països, com la Bibliothèque d'Étude et du Patrimoine de Toulouse, entre d'altres.

Un valor especial de la BCR i dels que la fan possible és l'afany aferrissat a combinar les funcions de biblioteca pública amb les de biblioteca patrimonial. Entenent que el patrimoni bibliogràfic esdevé un element d'identitat i de valor afegit que cal resguardar, però alhora fer-lo conèixer i apropar-lo als ciutadans. També cal tenir la voluntat de fer conèixer i crear sinergies entre els serveis patrimonials i la funció social de la biblioteca, i tot plegat, evolucionant i adaptant-se als nous canvis i les noves necessitats dels usuaris.

Per acabar, val la pena fer un apunt retrospectiu i valorar la feina feta per les anteriors direccions pel que fa al patrimoni. Enric Mirambell Belloc (director, 1949-1987) i Teresa Garcia Panadès (directora, 1987-2012) van dur a terme una tasca constant en el tractament del fons antic. Els esforços inicials es van centrar en la catalogació i en l'elaboració d'inventaris, posteriorment, en l'entrada del fons antic al Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic (CCPB), i en temes de reproducció, en la micro-

filmació i la digitalització. També són destacables llurs publicacions sobre la col·lecció patrimonial en revistes de divulgació local, contribuint notablement al coneixement, la difusió i l'estudi del fons de la BCR.

Si en aquests darrers anys s'ha pogut prioritzar i posar l'atenció en les tasques de difusió i socialització del patrimoni, ha estat en gran mesura gràcies a la feina feta anteriorment. Fins i tot, podríem dir que les tres últimes direccions —Mirambell, Garcia i Reyes—, juntament amb la direcció actual —Sílvia Sanahuja—,⁴ tot i tenir estils ben diferents, i sense coincidir en l'època generacional, per tant, trobant-se cadascuna amb realitats socials i polítiques distintes, han tingut en comú la preocupació pel patrimoni i l'afany per donar-ne a conèixer el valor.

1. Breu història de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola

La història de la BCR ha estat explicada àmpliament en diverses publicacions, especialment per Enric Mirambell. Recentment Victòria Rodrigo⁵ també hi va dedicar unes pàgines al seu llibre sobre biblioteques públiques patrimonials. Per no reescriure el que ja està a l'abast dels lectors, oferim ara una breu contextualització.

1.1 Antecedents: les desamortitzacions eclesiàstiques

La bibliografia sobre les desamortitzacions eclesiàstiques és extensa. Ens situem a final del segle XVIII, a les darreries de l'Antic Règim. Les causes fonamentals foren essencialment econòmiques, calia ampliar el capital de l'Estat i reduir el dèficit públic. Les primeres mesures es dugueren a terme per Manuel Godoy (1798), però no fou fins a l'aplicació dels decrets de Mendizábal

4. Sílvia Sanahuja Ensesa (Salt, 1981), directora de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola (2017-).

5. Victòria Rodrigo Fuentes, *El Patrimoni bibliogràfic a les biblioteques públiques: un bé per a descobrir*, Tarragona: Arola, 2015.

Fotografia: ©BCR

Figura 2. BPG, Exposició de felicitacions de Nadal i gravats. Nadal, 1951.

(1835-1837) que es portà a terme una exclaustació més decisiva. Es considerava que les propietats de l'Església estaven en *mans mortes*, fora del mercat, i no es podien vendre ni comprar. Amb les desamortitzacions, els béns de l'Església es posaren a subhasta pública.

En la majoria de publicacions s'analitzen extensament les qüestions econòmiques, i per tant, és força clar quines foren les propietats expropiades i quins en foren els compradors. A Girona, destaquen els treballs de F. Simon Segura⁶ (1969), o de M. Moli Frigola⁷ (1975). En canvi, potser caldria aprofundir sobre el destí i les conseqüències que van patir els llibres i les biblioteques monàstiques.

Com a conseqüència de les confiscacions, es crearen les Biblioteques Provincials amb l'objectiu de recollir els llibres de les biblioteques eclesiàstiques. En els casos

«L'OBJECTIU FUNDACIONAL DE LA BIBLIOTECA NO ERA, COM SERIA ARA, PROMOCIONAR LA LECTURA, SINÓ SALVAR I CONSERVAR UN FONS BIBLIOGRÀFIC QUE ESTAVA EN PERILL DE PERDRE'S I PART DEL QUAL JA S'HAVIA DISPERSAT.»

en què la ciutat tenia universitat, aquesta institució assumia la recollida de fons. Com en el cas de la ciutat de Barcelona, en què la Universitat Central va acollir els llibres antics provinents dels edificis conventuals de la ciutat.

A Girona, els més de 4.500 documents recollits van esdevenir les primeres col·leccions de la futura Biblioteca Provincial. És interessant la reflexió que fa Enric Mirambell⁸ quan explica la història de la biblioteca: «L'objectiu fundacional de la biblioteca no era, com seria ara, promocionar la lectura, sinó salvar i conservar un fons bibliogràfic que estava en perill de perdre's i part del qual ja s'havia dispersat».⁹ Doncs tant en els anys immediats anteriors com en el transcurs de l'expropiació, la recollida de fons va ser molt caòtica, hi va haver molts robatoris, saquejos, i per tant, una gran pèrdua de llibres.

Els còdexs de la Biblioteca Carles Rahola provenen principalment de l'església de Sant Feliu de Guíxols. Anteriorment hi havia altres nuclis amb activitat monàstica i amb importants biblioteques, però que, dissortadament, es van veure afectades per episodis bèl·lics, saquejos i incendis.

6. Francisco Simón Segura, *Contribución al estudio de la desamortización en España: la desamortización de Mendizábal en la provincia de Gerona*. Madrid: [s.n.], 1969.
7. Montserrat Moli Frigola, «La Desamortización en la provincia de Gerona: 1835-1854», Tesi doctoral, [Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, 1975].
8. Enric Mirambell Belloc (Girona, 1922), director de la Biblioteca Pública de Girona (1949-1987).
9. Enric Mirambell Belloc, *Un segle i mig d'història de la Biblioteca Pública de Girona*, Girona: Central de Biblioteques, 1998. p. 7.

1.2 Els primers anys (1848 - finals dels anys trenta)

El 12 de gener de 1848 va obrir les portes la Biblioteca de Girona. Instal·lada al primer pis de l'Institut Provincial d'Ensenyament, al capdamunt del carrer de la Força, en ple centre històric, però lluny de l'activitat econòmica i social del moment. Es coneixia com la biblioteca de l'Institut, ja que inicialment en depenia i hi donava servei. El 1858 la Biblioteca passà a tenir caràcter públic i a partir de llavors va anomenar-se Biblioteca Provincial.

Les fonts històriques apunten que durant l'interval de 1858 a 1881 visqué un període de molta activitat. La majoria d'usuaris eren estudiants, professors i intel·lectuals del moment. És l'època de la Renaixença, amb esdeveniments rellevants com la creació de l'Associació Literaria (1872-1903), la celebració del Certamen Literario (1872-1902) i la publicació de la *Revista de Girona* (1876-1895).

El 1881 el fons de la Biblioteca estava format per 9.562 volums, 96 incunables i 128 manuscrits. En aquell moment era considerada una col·lecció completa i actualitzada. A finals del segle XIX es reberen alguns donatius de notable importància: el 1878, Llorenç Pagans, músic i cantant de Cervià de Ter i resident a París, feu enviar expressament des de França la seva col·lecció personal de partitures perquè es conservés a la Biblioteca; el 1896, Enric Claudi Girbal, historiador i cronista de la ciutat, cedí la seva biblioteca personal d'autors gironins; el 1903, amb la dissolució de l'Associació Literaria, es va fer donatiu de les més de 3.000 composicions originals del Certamen Literario.

La Biblioteca creixia alhora que també ho feia la ciutat, amb els canvis i avenços socials i econòmics del moment. El 1902 s'inaugurava la línia de ferrocarril Girona-Olot; el 1903 se celebraven els primers Jocs Florals de Girona; el 1904 s'instal·lava el telèfon urbà; el 1911 es creà la primera escola pública graduada de Girona, el Grup Escolar, actualment l'Escola Pública Joan Bruguera.

Figura 3. BPG, Altell del vestíbul de la biblioteca, 1951-1962.

Tot i que el primer terç del nou segle no foren uns anys d'esplendor per a la Biblioteca —amb pocs lectors, direccions efímeres i una col·lecció que estava quedant antiquada—, sí que es van dur a terme algunes tasques importants de descripció: es van introduir les fitxes de cartolina i es creà el catàleg d'autors i de referències. El 1934 s'instal·là la llum elèctrica, cosa que va suposar una gran millora.

1.3 Esclat de la Guerra Civil

El 4 de febrer de 1939 entraren les tropes franquistes a Girona. Durant l'esclat de la Guerra Civil la plaça de director de la biblioteca quedà vacant i solament el conserge, Josep Alegrí, en va tenir especial cura sent-hi present nit i dia. Aquest fet va evitar que la Biblioteca fos ocupada i que durant el conflicte no es perdés ni un sol llibre.

El 15 de març fou executat el periodista i escriptor Carles Rahola. Segons Xavier Carmaniu:¹⁰ «una de les màximes preocupacions de Rahola al llarg de tota la seva vida va ser la de fer arribar la cultura a la ciutadania [...] Rahola va defensar sempre els valors de la civilitat, el respecte i la tolerància al llarg de la seva vida i obra [...]». El desembre de 2014 la nova Biblioteca Pública de Girona passà a anomenar-se *Carles Rahola*.

Passada la Guerra, i amb la reobertura del servei, es fa palesa la necessitat d'un nou espai per a la Biblioteca. El 1943 s'iniciaren les gestions per buscar un nou equipament.

1.4 Segona meitat del segle xx: trasllat al segon edifici, la Casa de Cultura de Girona

El 1945 la Diputació cedí dues sales a la planta baixa de l'Hospici Provincial. Aquell any la Biblioteca comptava amb un fons de 21.528 volums, 148 incunables i 143 manuscrits. El 28 de febrer de 1949, Enric Mirambell i Belloc passà a ser el nou director de la Biblioteca fins a la seva jubilació, el 1987. El 1951 es feu el trasllat al nou edifici. Una sala es destinaria als llibres moderns, organitzats per la Classificació Decimal Universal (CDU), mentre que a l'altra s'hi posaria el fons antic. Aquesta darrera fou anomenada la Sala de Pergamins i s'utilitzava també com a sala de conferències. La inauguració es feu per les festes de Sant Narcís, el 29 d'octubre.

Fotografia: ©BCR

Figura 4. BPG, entrada de la biblioteca, 2010.

El 1958 la Biblioteca passà a ser el centre receptor del Dipòsit Legal, i per tant, va començar a rebre tota la documentació impresa de Girona. Cal recordar que fins al 1982 la Biblioteca va gestionar també l'Arxiu Històric Provincial, l'Arxiu d'Hisenda, el Dipòsit Legal i el Centre Coordinador de Biblioteques.

L'edifici tingué diverses remodelacions; les més significatives es dugueren a terme entre el 1964 i el 1977. Es condicionaren set plantes de dipòsit i els despatxos interns, es creà la Sala d'Investigadors i s'amplià la Sala Infantil. El 1966 s'inaugurà la Casa de Cultura i se celebrà a Girona el II Congrés Nacional de Biblioteques, un esdeveniment en què assistiren destacats representants de la professió.

El 1980 es feu el traspàs de gestió de l'Estat a la Generalitat de Catalunya. El 1987 Enric Mirambell es jubilà i passà a substituir-lo la senyora Teresa Garcia Panadès, que redactà diversos informes en què manifestava les necessitats de millora de les sales i denunciava la manca de personal. Del 1991 al 1997 es dugué a terme la informatització del fons amb el programari ABSYS, i el 1998 la Biblioteca celebrà el 150è aniversari.

10. Xavier Carmaniu i Mainadé, *Carles Rahola: l'home civilitzat*, Girona: Curbet Edicions, 2006.

Figura 5. Façana Casa de Cultura de Girona, agost 2010.

1.5 El nou mil·lenni: els serveis digitals i el camí a la nova Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola

Es posen en marxa els nous serveis virtuals. El 2002 i el 2008 es porten a terme projectes de digitalització de la col·lecció, el 2003 es publica el primer web de la Biblioteca i entra en funcionament el servei virtual d'accés al catàleg. El 2007 finalitzen els treballs de catalogació del fons antic d'obres impreses fins al 1900. El 2010 es fa el canvi de programari a Millennium.

El febrer de 2011 s'iniciaren les obres de la nova seu al carrer Emili Grahit, i el 31 d'agost de 2013 fou l'últim dia de funcionament a la Casa de Cultura. A partir de llavors s'iniciaren les tasques de trasllat, que durarien 15 mesos. El 23 de desembre de 2014 s'inaugurà la nova seu de la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola.

2. El fons patrimonial a la BCR. Les diferents col·leccions, accés i tractament

El patrimoni de la BCR neix amb els fons procedents de les desamortitzacions eclesiàstiques (1835). Posteriorment, i al llarg dels anys, s'hi han anat incorporant altres col·leccions, siguin provinents de donatius personals o d'entitats, o bé de compres del mateix centre. És un conjunt patrimonial ric, valuós i únic, d'abast temàtic general, però d'especial importància pels documents de temàtiques o d'autors gironins.

La col·lecció patrimonial està formada pels documents propis del fons antic (documents, manuscrits o impresos, de més de cent anys d'antiguitat), pels documents anteriors a 1958 (anteriors al Dipòsit Legal) i les col·leccions considerades especials (d'interès i/o valor bibliogràfic i/o documental, com, per exemple, edicions en facsímil, documents únics i singulars...).

En destacaríem, principalment, la col·lecció de 155 manuscrits del segle XIII al segle XIX; 165 incunables; prop de 30.000 llibres impresos entre els segles XVI i XIX; la col·lecció de mapes i gravats; goigs antics; 530 títols de revistes antigues de temàtica general i 387 de gironines; més de 2.500 fullets antics; col·leccions musicals provinents de donatius particulars, com el Fons Josep Baró i el Fons Llorenç Pagans; la col·lecció de l'Asociación Literaria de Gerona, amb més de 3.000 manuscrits literaris (1872-1902), i els donatius Roure, Oms, Biblioteca Municipal i, més recentment, Família Casademont-Mercader (2015), Joaquim Franquesa i Salvador (2015) i Família Figa Sastreger (2016), entre d'altres.

Els objectius de la BCR són conservar, gestionar i difondre les col·leccions patrimonials. Elaborar polítiques que en garanteixin la correcta preservació i tractament i, alhora, que en permetin l'accés i la consulta. També vol acostar la col·lecció als usuaris, proposant accions

Fotografia: ©BCR, Jose Mª Lafitte

Figura 6. Dipòsits de patrimoni de la BCR.

de difusió, coneixement i aprenentatge. El tractament adequat dels fons patrimonials és una responsabilitat del centre, i establir les normatives corresponents esdevé una garantia per a la correcta preservació del llegat històric i bibliogràfic de la nostra societat.

2.1 Establiment de les pautes de conservació, preservació i tractament físic

Es treballa fent una conservació preventiva, aplicant accions destinades a frenar el deteriorament de les col·leccions i reduir-ne els riscos. El fons de dipòsit de la BCR, tant modern com antic, es troba ubicat en armaris compactes. La temperatura i la humitat estan controlades segons els estàndards idonis de conservació documental, que garanteixen l'adequada condició ambiental i la intensitat lumínica aconsellable. Se segueix un control de plagues i es revisa periòdicament tot el fons. S'utilitzen materials neutres de conservació i cada any es fa una previsió de compra (capses i carpetes, fundes per als documents individuals com les fotografies, paper barrera, ús de plegadora i espàtules de feltre, guants de cotó, suports per a la consulta i exposició, entre d'altres) i s'intenta que la manipulació dels documents sigui mí-

nima. S'han dut a terme diferents fases de restauració externa al taller del monestir de Sant Pere de les Puel·les de Barcelona.

2.2 Política de col·lecció: pautes de catalogació, adquisicions i política de donatius

Es cataloga segons les pautes del Servei de Biblioteques de la Generalitat i les orientacions del Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya. Quan arriba un nou fons, el procediment és: ordenació (en cas de fons personals o unitats documentals grans i disperses), inventari i catalogació. Els inventaris permeten una valoració quantitativa ràpida de les col·leccions i fer una planificació real de la catalogació exhaustiva posterior.

La biblioteca incrementa el seu fons a través de les compres i prioritza sempre les publicacions gironines. Actualment, un 15 % del pressupost anual de la biblioteca es destina a la compra de llibres antics. Aquesta assignació pot variar en funció de les necessitats o les assignacions pressupostàries.

Pel que fa a l'acceptació de donatius, s'accepten els documents que tinguin coherència amb la finalitat i la política general de col·lecció de la biblioteca. Com a centre patrimonial, la biblioteca és proactiva en l'acceptació de fons que pel seu interès, valor o singularitat contribueixin a ampliar el patrimoni bibliogràfic. Un cop acceptat un donatiu, la biblioteca es compromet a garantir-ne l'adequada gestió i conservació, i també n'afavoreix la difusió i el reconeixement a la societat. Si es desitja, a través de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns Culturals de Catalunya, s'emet un document oficial amb la valoració del donatiu que serveix per a una desgravació fiscal.

2.3 Digitalització

La prioritat de facilitar l'accés als documents i, alhora, vetllar per la seva conservació fan que la digitalització

esdevingui clau. La política de digitalització prioritza el fons local, d'autoria, temàtica o impressió gironines.

A partir de tres projectes importants (2002, 2008, 2012), s'han fet accessibles més de 250 títols de revistes gironines, prop de 26.000 imatges de monografies i les col·leccions completes de mapes (s. XVII-XIX) i gravats (s. XVIII-XIX). També s'han digitalitzat més de 3.000 manuscrits literaris (Certamen Literario, Girona, 1872-1902. Digitalitzats el 2012), que estaran disponibles a mesura que es vagin catalogant.¹¹

Les primeres digitalitzacions, el 2002 i el 2008, es van dur a terme a través del Ministeri de Cultura, i l'usuari hi pot accedir mitjançant els portals de la Biblioteca Virtual del Patrimoni Bibliogràfic (BVPB) i la Biblioteca Virtual de Premsa Històrica (BVPH).

D'altra banda, el projecte més recent és l'allotjament d'imatges a Calaix, el dipòsit digital del Departament de Cultura, pensat per a col·leccions digitals de l'Administració de la Generalitat. Amb el treball coordinat amb Calaix, es vol crear un sistema de digitalització autònom, gestionant tot el procés a la mateixa biblioteca: des de la captura d'imatges, l'allotjament al repositori fins a la descripció i assignació de metadades. S'ha començat per les col·leccions de fullets antics gironins, de consistència i formats més fràgils i amb més necessitat de preservació. Alhora, aquests documents solen tenir dimensions petites que resulten de més fàcil maneig a l'hora de digitalitzar. Ara mateix tenim un dipòsit de més de 8.000 imatges.

La BCR disposa d'un escàner de captura aèria i d'un equip de càmera reflex amb taula, columna de reproducció i focus de llum blanca, amb els quals es digitalitzen fons de la Biblioteca i a la vegada s'atenen les peticions particulars dels usuaris. En el procediment tècnic s'estableix la captura d'imatges en màxima resolució i en format *.tiff* per a les còpies de seguretat. Posteriorment, es creen les imatges en *.pdf* per als formats de sortida i difusió.

Fotografia: ©BCR

Figura 7. Curs de prevenció del fons antic amb María Dolores Díaz, novembre 2015.

2.4 Serveis a l'usuari, difusió dels fons i exposicions

a) Consulta del fons. Les col·leccions patrimonials, per la seva singularitat i les seves característiques, estan subjectes a una normativa de consulta i accés més restrictiva que la resta de fons de la Biblioteca. Això respon a la missió i l'obligació de garantir-ne la correcta conservació i preservació. Es posen a disposició dels usuaris les eines i els mitjans necessaris per facilitar-ne la consulta i l'accés: s'atenen les peticions de manera individualitzada, en un espai adequat i condicionat per a la consulta dels materials patrimonials; s'ofereixen materials especials (guants, faristols, punts de llibre neutres...); es verifica cada document abans i després de la consulta. Sempre que un document estigui digitalitzat es prioritzarà la consulta de la reproducció.

Per a poder consultar documents datats entre 1850 i 1957, cal que l'usuari s'identifiqui, presentant el DNI, el carnet de biblioteca o qualsevol altre document d'identitat. Per als documents anteriors al 1849, cal una petició per escrit del sol·licitant, que és valorada per la direcció del centre. En els casos en què l'estat físic ho faci

11. Els anys 1872 i 1873 estan disponibles al repositori *Calaix*: <<http://www.calaix.cat/handle/10687/124264>> [Consulta: 29/03/2018].

aconsellable, la biblioteca pot denegar la consulta dels documents. La biblioteca disposa d'un servei de reproducció, servint les imatges en digital o en paper. Tota la normativa d'accés i consulta està disponible al web de la biblioteca. També hi ha documents de bones pràctiques sobre la correcta consulta i manipulació.¹²

Les consultes de patrimoni també s'atenen a través de correu electrònic. La Biblioteca disposa d'una adreça específica per a canalitzar aquestes peticions i oferir un millor servei a l'usuari: *patrimoni.bpg@gencat.cat*.

El fons bibliogràfic anterior al 1900 està disponible des del Catálogo Colectivo del Patrimonio Bibliográfico (CCPB). Els fons posteriors es troben o bé al Catàleg de Biblioteques Públiques, ARGUS, o bé als catàlegs manuals de la biblioteca. Actualment, s'està treballant en la catalogació retrospectiva.

b) Difusió i exposició del fons. Seguint amb el projecte ja iniciat a l'antiga Casa de Cultura, a la nova seu també es compta amb un espai permanent d'exposició del fons antic que s'anomena *La Perla*. Està situat al segon pis de l'edifici, just al davant de la secció *Món del Llibre*. El conjunt està format per una vitrina, uns plafons i l'antic catàleg de fitxes. La fusta antiga i els documents patrimonials, al costat de la nova i atrevida arquitectura de Mario Corea,¹³ ofereixen una imatge de contrastos.

La Perla és una exposició que canvia cada dos mesos. Pretén mostrar, explicar i divulgar documents i coneixements sobre llibre antic de manera propera, entenedora i didàctica. Que sigui assequible a qualsevol usuari, però sense oblidar el rigor i l'eficiència. Les exposicions de patrimoni poden coincidir amb efemèrides o esdeveniments que es duguin a terme a la Biblioteca.

c) Presència a les xarxes socials. A partir de notícies, efemèrides o des de la simple curiositat, i amb un for-

mat ràpid, amè i lleuger, les col·leccions patrimonials són visibles en un espai permanent al Facebook de la Biblioteca, a Instagram i a Twitter. Expliquem qüestions tècniques, capítols de la història del llibre o qualsevol tema relacionat amb el fons antic. L'usuari pot localitzar les notícies a través de les següents etiquetes: #fonspatrimonial, #arafaçantany i #lapropaganda.

d) Préstec per a exposicions. Es col·labora amb exposicions organitzades per altres entitats. El més habitual són peticions d'institucions de la mateixa ciutat. Es valora positivament aquest tipus de préstec, ja que així es contribueix a la difusió i al coneixement de les col·leccions antigues i retrospectives de la biblioteca.

L'acceptació i la valoració de la cessió de documents està determinada per la Direcció de la Biblioteca i la Direcció del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya. Es té en compte l'estat del document i tots els aspectes relacionats amb la seva seguretat (transport, condicions de les sales d'exposició, vigilància, etc.). Qualsevol document de la col·lecció patrimonial ha de sortir amb assegurança.

De les darreres peticions, en podem destacar la sortida del gravat *La Batalla del Ter*, de Franz Ertinger (1694), a l'exposició del Museu d'Història de Girona «Girona a l'època moderna: de l'obrador al baluard» (2015); també del *Diario de Gerona* (1927), *Lo Geronès* (1905) i *El Pirineo* (1941), per a l'exposició del Museu d'Art de Girona «Orígens d'un museu. La col·lecció de Mossèn Valls» (2016). Els volums d'*El Autonomista* (gener-juny 1930) i d'*El Norte* (1916), per a l'exposició del Museu d'Art de Girona «El meteorit fugaç: cent anys de Fidel Aguilar: 1894-1917» (maig-setembre 2017). I en aquests moments es troba en préstec el llibre *Album monumental de Gerona* d'Enric Claudi Girbal, per a l'exposició de la Fundació Rafael Masó Puig i Cadafalch, *Masó i els Banys de Girona* (desembre 2017 - abril 2018).

12. Informació i normativa per a la consulta i accés de la col·lecció patrimonial de la BCR: <http://bibliotecagirona.gencat.cat/ca/bpg_recursos_de_la_consulta/bpg_fons_bibliografic/bpg_fons_patrimonial/#FW_bloc_6feb942d-3ce3-11e4-b7e6-000c29cdf219_4> [Consulta: 5/04/2018].

13. Mario Corea, arquitecte de l'edifici de la BCR, <<http://mariocorea.com/>> [Consulta: 5/04/2018].

e) Voluntariat cultural del patrimoni. El 2014 iniciem un grup de voluntariat amb l'objectiu de donar suport a les tasques més pràctiques de neteja i preservació. Aquesta iniciativa s'ampliarà amb altres feines d'inventari i ordenació.

El novembre de 2015 es va fer una formació específica per a treballadors i voluntaris, impartida per María Dolores Díaz-Miranda Macías, cap del Taller de Restauració del monestir de Sant Pere de les Puel·les. Es feu un taller que ella mateixa anomenava *Primers auxilis per al fons antic de la biblioteca*, en el qual, des del màxim rigor, s'oferien les eines, la formació i la informació per tal de poder fer primeres intervencions en conservació. Actualment se n'està valorant una nova edició, per a aprofundir en un segon nivell d'intervencions.

El voluntariat es planteja amb la voluntat i la convicció de crear teixit i llaços socials, des de fora cap a dins de la biblioteca. També és una manera de promoure i donar a conèixer el patrimoni, de fer-lo més proper, i d'oferir l'oportunitat de veure de prop els documents antics que estan en reserva i són els menys visibles de la Biblioteca.

Hi dediquem un matí setmanal. Les tasques les coordina un professional que fa tot l'acompanyament dels voluntaris. Es duen a terme quatre premisses molt concretes: neteja dels documents amb brotxa o aspirador; elaboració de fundes i faixes amb film de conservació; elaboració de capsas a la mida de cada document, i recull d'informació en una base de dades.

Amb això estem aconseguint resoldre qüestions com: adreçar llocs malmesos que s'esmicolen; protegir els llibres amb cobertes transparents que permeten màxima visibilitat sense necessitat del contacte directe; adreçar llibres de cobertes de pergami sense consistència o que es dobleguen pel propi pes; per a les revistes sense enquadrar, fer un encapsat a mida aconseguint una protecció òptima i emprant el material just i neces-

sari. En definitiva, de manera senzilla però efectiva, es treballa per millorar l'estat dels documents i la qualitat del dipòsit i, per tant, es garanteix més durabilitat de la col·lecció.

f) Activitats de formació i aprenentatge. Creiem en el vessant educatiu del patrimoni, en l'interès i la necessitat d'explicar la història del llibre i de les biblioteques a la societat en general. A partir d'això, oferim tallers, visites i sessions formatives orientades al públic adult i familiar, i a grups escolars i universitaris. Destaquem les visites guiades de patrimoni (per conèixer què fa la biblioteca amb el patrimoni, quines col·leccions custodia, quina és la nostra història i la del nostre fons, quin marc normatiu i legislatiu ens avala, etc.); els tallers escolars sobre la història del llibre (expliquem la història de l'escriptura, dels llibres i de la impremta, també les característiques dels documents més antics, a partir dels mateixos documents de la secció patrimonial). Dins del programa de formació d'usuaris oferim una sessió formativa sobre repositoris i col·leccions digitals a internet.¹⁴

El 2018 hem iniciat sessions amb estudiants de la Universitat de Girona amb l'objectiu, no solament de donar a conèixer les col·leccions, sinó també d'explicar les eines de cerca i localització dels documents (catàlegs, repositoris digitals, etc.).

g) 2018: 170è aniversari de la Biblioteca i Any Europeu del Patrimoni. La BCR s'adhereix a la celebració de l'Any Europeu del Patrimoni Cultural, una cita que coincideix amb l'efemèride dels 170 anys de la Biblioteca. Per fer-ho, pensem elaborar un programa d'activitats que reforçarà la missió divulgativa del patrimoni. Sense avançar-nos als esdeveniments, i amb la voluntat i ganes de fer-ho possible, enumerem tot seguit els objectius que ens hem proposat:

— Creació d'un espai didàctic permanent sobre la història del fons de la Biblioteca i la història del llibre. Amb

14. La sessió de repositoris la fem a partir del blog de l'activitat: <<https://repositorisdigitals.blogspot.com.es/p/biblioteca-carles-rahola.html>> [Consulta: 10/03/2017].

aquest objectiu, el 2017 Gràfiques Alzamora va cedir mobiliari i material divers sobre la impremta. Aquest projecte també vol servir de complement de les visites guiades i activitats escolars.

- Creació de l'Espai Carles Rahola a la Sala de la Col·lecció Local, amb una exposició permanent sobre la vida i obra del periodista i escriptor gironí.
- Programació d'activitats relacionades amb el món del llibre per als usuaris.
- Creació d'un espai professional de trobada i diàleg sobre col·leccions locals i patrimonials del territori gironí.

Aquest projecte vol ser visible a partir de la tardor del 2018. Des de la Biblioteca estem treballant de valent perquè sigui possible. Si els objectius es fan realitat, ens agradarà poder-los explicar i compartir en futures publicacions o trobades.

3. Breu aproximació a les biblioteques públiques amb fons patrimonials

A partir d'una anàlisi dels llocs web de les biblioteques públiques amb fons patrimonials, es pretén detectar quin és el grau de visibilitat del patrimoni bibliogràfic i, per tant, quina importància se'ls dona des de les institucions. Ens fixem tant en biblioteques públiques catalanes com espanyoles que tenen col·leccions antigues¹⁵ (anteriors al 1900). Cal dir que l'observació dels llocs web només permet una lectura aproximada. Un treball més exhaustiu, amb l'ús d'enquestes o realització d'entrevistes, oferirien una radiografia més real. També es té en compte que sovint, encara que un servei o activitat no es publiqui a internet, no implica necessàriament que no es faci, ja que les realitats i els recursos de cada centre són diferents i, a vegades, no es compta amb prou temps o personal per fer-ho tot visible.

Generalment, la informació que obtenim si ho comparem amb la resta de serveis és poca. En la majoria de casos en què es fa esment del servei patrimonial, s'explica la història i descripció dels fons, a vegades molt relacionats amb les col·leccions locals. Sobre els serveis, la informació és molt limitada als horaris i les condicions de consulta. Els centres que tenen col·leccions digitalitzades també ofereixen els enllaços d'accés.

Com a punt fort, cal destacar la presència de la majoria de col·leccions antigues al CCPB, des d'on la interfície de consulta és bona. Permet filtrar per biblioteca, hi ha opcions de cerca avançada, es poden fer llistes i, en general, la informació que s'obté de la descripció dels exemplars és molt completa.

Tot i que hi ha iniciatives interessants, els serveis patrimonials són encara lluny del nivell de tractament i implicació que reben la resta d'especialitats a les biblioteques públiques. En part, resulta comprensible si tenim en compte el nombre d'usuaris que aporta cada servei. És lògic que les direccions inverteixin més esforç i presupost on hi ha més demanda i més usuaris, per tant, resulta clarament justificable.

Amb tot, cal no oblidar que en el treball en patrimoni, tot i que no aporta resultats visibles a les estadístiques, la seva cura i tractament és una qüestió que va més enllà del valor quantitatiu. La qualitat de la col·lecció també comporta la singularitat dels fons patrimonials, propis d'un territori i que defineixen la història i la identitat de la societat a la qual pertanyen.

El treball de Victoria Rodrigo ens aporta una visió crítica i realista. Les conclusions són clares. La majoria de centres perceben el patrimoni bibliogràfic com quelcom que aporta identitat i prestigi a l'organització. Ara bé, els recursos i les eines no estan al nivell desitjat, si tenim en compte la importància i el valor que representen per a la societat. I, com bé diu Rodrigo, acaba passant que

15. Biblioteques públiques que formen part del CCPB: 53 biblioteques públiques de l'Estat i 8 biblioteques públiques catalanes amb fons antic.

**TOT I QUE HI HA INICIATIVES INTERESSANTS,
ELS SERVEIS PATRIMONIALS SÓN ENCARA LLUNY
DEL NIVELL DE TRACTAMENT I IMPLICACIÓ QUE
REBEN LA RESTA D'ESPECIALITATS
A LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES.**

«el patrimoni bibliogràfic de les biblioteques públiques —espai privilegiat de memòria— és un bé desconegut per a les comunitats on es troben».¹⁶

En l'àmbit estatal, resulta molt interessant l'estudi de Concha Varela-Orol¹⁷ (2014) en què des de l'anàlisi legislativa i també a partir dels llocs web de les biblioteques, fa un estudi de les pràctiques en patrimoni per part de biblioteques públiques i universitàries. Pel que fa a biblioteca pública, es troba a faltar més interès pels projectes de patrimoni. Varela-Orol posa en relleu la manca d'informació que s'ofereix sobre les col·leccions¹⁸ i la poca visualització de la participació en projectes de digitalització. Alhora, fa una reflexió sobre el compromís que tenen aquestes biblioteques vers la societat i la necessitat de posicionar el fons antic en la carta de compromisos dels centres.

D'altra banda, i per tenir un exemple d'àmbit internacional, fem un repàs d'algunes biblioteques municipals franceses. Ens fixem en França per una qüestió de proximitat i per la similitud de les biblioteques. Són biblioteques públiques que van rebre els fons patrimonials a partir d'expropiacions estatals. De seguida es percep una diferència considerable, amb una presència molt més accentuada del patrimoni. Hem consultat els webs de les biblioteques de Rennes, Tolosa, Angers, Nantes, Pau, Bourges, Nîmes, Avinyó i Narbona, entre d'altres, i en la majoria de

casos el patrimoni està al mateix nivell o en una posició destacada dels serveis. El nivell d'accessibilitat i usabilitat dels entorns és alt. Amb una simple cerca a Google es pot accedir directament a les pàgines de patrimoni. Des del web general de les biblioteques la col·lecció patrimonial està sempre ben identificada. Tant la informació sobre les col·leccions com els serveis relacionats s'expliquen de manera clara i amena, en entorns web agradables per a la consulta. De ben segur que el model francès té molts aspectes per a millorar, però d'entrada s'intueix un clar i diferenciat interès pel patrimoni.

Comparant-ho, a les nostres biblioteques detectem menys visibilitat de les col·leccions antigues i certa tendència al treball individual. Seria interessant una gestió coordinada amb una política de xarxa i establiment de directrius concretes. Apel·lem, doncs, a un treball en comú i més suport de les administracions, que ens ajudin a millorar en la qualitat dels serveis, facilitin eines, assessorament, formació continuada del personal i es promogui la creació d'espais de trobada on compartir experiències i bones pràctiques.

Un treball en xarxa aporta més seguretat als centres en la presa de decisions, podent oferir uns criteris comuns i, per tant, una imatge cohesionada del servei. Això també aporta més credibilitat davant de l'usuari.

D'altra banda, cal apuntar que a Catalunya les biblioteques públiques sí que duen a terme treballs importants sobre el reconeixement de les col·leccions locals. Hi ha molt bons exemples que manifesten l'interès i el valor en les col·leccions i els autors del territori. Aquest fet es relaciona amb el patrimoni si tenim en compte que molts d'aquests fons sovint són documents únics i singulars, de caràcter històric i amb unes condicions espe-

16. Victòria Rodrigo Fuentes, *El Patrimoni bibliogràfic a les biblioteques públiques: un bé per descobrir*, Tarragona: Arola, 2015, p. 19.

17. Concha Varela-Orol, «Las colecciones patrimoniales en las bibliotecas españolas: dialéctica entre legislación y prácticas» [en línia], *Revista española de documentación científica*, vol. 37, n.º. 3 (2014), <<http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewFile/857/1139>> [Consulta: 10/04/2018].

18. Un altre article recent estudia la informació que s'ofereix des de les BPE: Ana-Reyes Pacios, *et. al.*, «Transparencia en la gestión de las bibliotecas públicas del Estado a través de sus sedes web», *El profesional de la información*, vol. 27, n.º. 1 (2018), p. 36-48.

cials (exclusos de polítiques d'esporga, amb restriccions d'accés i consulta, i exclusos del préstec). Una sèrie de casuístiques que coincideixen amb els valors i el concepte de patrimoni bibliogràfic.

Aquest escenari ens amplia l'abast del patrimoni i reafirma encara més la necessitat d'un treball col·lectiu. Una guia de recomanacions podria tenir en compte tant el tractament documental com les normatives d'accés i consulta: tractament físic i emmagatzematge; descripció i catalogació; pautes per a la sortida de fons (per exemple, el préstec de documents per a exposicions); projectes de digitalització,¹⁹ i estratègies de difusió i promoció de les col·leccions.

En definitiva, es valora positivament el tàndem entre fons antic i local, ja que ambdues col·leccions són representatives del territori i reforcen la funció de lloc de memòria de les biblioteques públiques.

4. Conclusions: la convivència entre biblioteca pública i patrimoni

La simbiosi entre biblioteca pública i fons patrimonial, i tal com ja apuntava L. Reyes, és «un couple intéressant mais difficile».²⁰ Dins una biblioteca universitària o especialitzada, la gestió total del patrimoni esdevé òbvia i clarament justificada. A la biblioteca pública és un element minoritari i excepcional enmig d'un ventall ampli i divers d'usuaris, necessitats i serveis. Cal trobar un equilibri coherent que ens permeti comptar amb recursos i ens garanteixi una gestió adequada de les col·leccions patrimonials.

Actualment, el patrimoni, a les biblioteques públiques es tracta de manera molt individualitzada. Caldria refor-

EN AQUESTS MOMENTS, LA BIBLIOTECA PÚBLICA POT ESDEVENIR ESTRATÈGICA PER ACOSTAR EL PATRIMONI BIBLIOGRÀFIC A LA SOCIETAT, QUE AQUESTA SE'L FACI SEU I QUE HI HAGI UN SENTIT DE PERTINÈNCIA I RECONeixEMENT D'ALLÒ QUE ÉS COMÚ, DE TOTS, QUE ENS DEFINEIX I ENS FA SINGULARS.

çar la feina en equip i facilitar el diàleg entre els centres gestors del patrimoni bibliogràfic per a saber què es fa a cada lloc i fer projectes que sumin i es complementin. Seria bo potenciar la formació de grups de treball i l'elaboració de directrius o recomanacions, unificant procediments i oferint a l'usuari un criteri més unívoc sobre les normatives d'accés i consulta. Les biblioteques públiques a Catalunya compten amb una dilatada experiència en el treball en xarxa. Aquesta experiència l'hem de poder aprofitar i traslladar també a les col·leccions i serveis dels fons antics.

Seria interessant comptar amb el suport i la confiança de les entitats capdavanteres i representatives de la nostra professió, aprofitar l'experiència i l'expertesa dels que més han treballat en el patrimoni, i fer tàndem amb la feina que es porta a terme des de les biblioteques públiques. Treballar de manera conjunta en una mateixa direcció per reforçar les col·leccions patrimonials i destacar-ne el paper decisiu dins la biblioteca pública.

S'està fent molta feina, però és una cursa de fons, d'avançar a poc a poc. Gestionar fons patrimonial en una biblioteca pública hauria de ser entès com una oportunitat. Són col·leccions que no solament donen prestigi i reconeixement a l'entitat, sinó que sobretot enriqueixen les biblioteques amb documents en general únics i de

19. Dos bons exemples en digitalització en l'àmbit dels fons locals són Trencadís (Diputació de Barcelona) <<https://trencadis.diba.cat/>> i Regira (Diputació de Girona) <<http://www.bibgirona.cat/regira/repositori/servei-de-biblioteques>>.

20. Lourdes Reyes Camps, «Bibliothèques publiques et patrimoine en Espagne» [en línia], *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*, n.º. 5 (2004), p. 29-34. <<http://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2004-05-0029-005>> [Consulta: 10/03/2017].

gran valor documental. Tenint aquests fons bibliogràfics al dia i accessibles, els primers que hi guanyen són els usuaris, i per tant, tots els ciutadans en general.

Cal aprofitar, doncs, el paper decisiu que desenvolupen avui les biblioteques com a espais d'integració social i d'aprenentatge, d'accés total a la informació i al coneixement. En aquests moments, la biblioteca pública pot esdevenir estratègica per acostar el patrimoni bibliogràfic a la societat, que aquesta se'l faci seu i que hi hagi un sentit de pertinença i reconeixement d'allò que és comú, de tots, que ens defineix i ens fa singulars. Fer proper, coneixedor i accessible el patrimoni bibliogràfic és una aposta per a l'enriquiment cultural de les persones i una oportunitat per a crear consciència del llegat històric de la nostra societat.

Agraïments:

A Jaume Saló i Lourdes Reyes, pels consells, les aportacions i la col·laboració en la revisió dels textos. A la Sílvia Sanahuja per confiar, recolzar i donar continuïtat al projecte de Patrimoni. I a tot l'equip de la Biblioteca, per la permanent implicació i la complicitat incondicional en tots els projectes que es porten a terme.

Bibliografia

ARTIGAL VALLS, Jordi. «Cent cinquanta anys de la biblioteca pública» [en línia]. *Revista de Girona*, núm. 189 (1998), p. 8[356]-9[357]. <<http://raco.cat/index.php/RevistaGirona/article/view/100841/126869>> [Consulta: 31/03/2018].

BATLLE I PRATS, Lluís. «La Biblioteca Municipal de Girona» [en línia]. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 10 (1955), p. 235-254. <<http://www.raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/53844>> [Consulta: 31/03/2018].

—«La Biblioteca del Monasterio de Sant Feliu de Guíxols» [en línia]. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*,

vol. 20 (1970). <<http://www.raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/53788/64227>> [Consulta: 31/03/2018].

BARTOLOMÉ MARTÍNEZ, Bernabé. «Las bibliotecas públicas provinciales: un intento de promoción de la lectura en España» [en línia]. *Revista de educación*, n.º. 288 (1989). <<http://www.mecd.gob.es/dctm/revista-de-educacion/articulos-re288/re28812.pdf?documentId=0901e72b813ca29f>> [Consulta: 31/03/2018].

DALLO, Eva. «La leyenda de los incunables: los primeros libros impresos de la historia» [en línia], *El Mundo*, 11/04/2017. <<http://www.elmundo.es/papel/cultura/2017/04/11/58ebab91ca474166488b4605.html>> [Consulta: 28/03/2018].

GARCÍA LÓPEZ, Genaro Luis; MARTÍN GÓMEZ, Leticia. «Situación de las bibliotecas conventuales y monacales españolas hasta la supresión de las comunidades religiosas». *Documentación de las ciencias de la información*, vol. 35, p. 193-206 (2012). <<http://revistas.ucm.es/index.php/DCIN/article/view/40452>> [Consulta: 18/04/2018].

GARCIA PANADÈS, Teresa. «El fons de la Biblioteca Pública de Girona» [en línia]. *Revista de Girona*, núm. 254 (2009). <<http://www.raco.cat/index.php/RevistaGirona/article/view/135226/185425>> [Consulta: 31/03/2018].

MIRAMBELL BELLOC, Enric. «La Biblioteca Pública de Girona, fruit de la desamortització» [en línia]. *Revista de Girona*, núm. 113, p. 36-39 (1985). <<http://www.raco.cat/index.php/RevistaGirona/article/view/85386>> [Consulta: 31/03/2018].

—«Llibres contra la pols» [en línia]. *Revista de Girona*, núm. 249, p. 382-385 (2008). <<http://www.raco.cat/index.php/RevistaGirona/article/view/119971/159871>>. [Consulta: 31/03/2018].

—*Un segle i mig d'història de la Biblioteca Pública de Girona*. Girona: Central de Biblioteques, 1998.

RODRIGO FUENTES, Victoria. *El patrimoni bibliogràfic a les biblioteques públiques: un bé per descobrir*. Tarragona: Arola, 2015.

VARELA-OROL, Concha. «Las colecciones patrimoniales en las bibliotecas españolas: dialéctica entre legislación y prácticas» [en línia]. *Revista española de documentación científica*, vol. 37, no. 3 (2014). <<http://redc.revistas.csic.es/index.php/redc/article/viewFile/857/1139>> [Consulta: 10/04/2018].

VÁZQUEZ, Eva. «Papers sensibles» [en línia]. *El Punt Avui*, 18/10/2015. <<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/906041-papers-sensibles.html>> [Consulta: 10/04/2018].

ZARAGOZA PASCUAL, Ernest. «Els manuscrits guixolencs de la Biblioteca Tomàs de Lorenzana» [en línia]. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 35 (1995). <<http://raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/54184/0>> [Consulta: 10/04/2018]. ■

**LA
TRANQUIL·LITAT
QUE DONA
ESTAR EN
BONES
MANS**

IMPRESSIÓ OFFSET & DIGITAL
Informa-te'n a: www.sprintcopy.com

Sprint Copy
934 463 900

WE PRINT THE DIFFERENCE
Còrsega 546 - Tel. 934 463 900
sp@sprintcopy.com
www.sprintcopy.com